

SIVISTYSVALIOKUNTA**Lausunto 5/1995 vp****Hallituksen esitys 172/1995 vp***Sosiaali- ja terveysvaliokunnalle*

Eduskunta on 7 päivänä marraskuuta 1995 lähettäessään hallituksen esityksen 172/1995 vp laiksi työmarkkinatuesta annetun lain muuttamisesta sosiaali- ja terveysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi samalla määrännyt, että sivistysvaliokunnan on annettava lausunto sosiaali- ja terveysvaliokunnalle.

Valiokunnassa ovat asian johdosta olleet kuultavina hallitusneuvos Harri Skog työministeriöstä, vanhempi hallitussihteeri Hannu Hakola sosiaali- ja terveysministeriöstä, apulaisosastopäällikkö Anneli Manninen opetusministeriöstä, ylijohtaja Heli Kuusi opetushallituksesta, pääsihteeri Reijo Viitanen nuorisosiain neuvottelukunnasta, erikoissuunnittelija Reino Myllymäki Hämeen lääninhallituksesta, vs. yksikön päällikkö, psykologi Sirpa Kannisto Hämeen työvoimapiiristä, erityisasiantuntija Antti Virtanen Suomen Kuntaliitosta, suunnittelujohdaja Veli Mäkinen Pohjois-Karjalan koulutus- ja tutkimuskeskuksesta, rehtori Eero Viitanen Pirkanmaan ammattioppilaitoksesta, opetustyönjohtaja Timo Heinola Suomen Nuorisoyhteistyö-Allianssi ry:stä, asiamies Johan Åström Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitto TT:stä, asiamies Leila Kurki Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry:stä, koulutus- ja työvoimapolitiittinen sihteeri Heikki Liede Akava ry:stä, hallituksen jäsen Terhi Koulumies Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL:stä, puheenjohtaja Eija Tanninen Suomen Ammattiin Opiskelevien Keskusliitto SAKKI ry:stä, varapuheenjohtaja Henrik Söderman Suomen Lukiolaisten Liitto ry:stä, toiminnanjohtaja Hannu Ahti Sovinto ry:stä sekä filosofian maisteri, lehtori Kristiina Valkama ja toimitusjohtaja, yrittäjä Mika Stepanoff.

Käsiteltyään asiaa oman toimialansa osalta sivistysvaliokunta esittää lausuntonaan seuraavaa.

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi työmarkkinatuesta annettua lakia. Työmarkkinatu-

keen ei olisi oikeutta ammatillista koulutusta vailla olevalla, työmarkkinoille ensimmäistä kertaa tulevalla alle 20-vuotiaalla henkilöllä, ellei hän osallistu työvoimapolitiittiseen toimenpiteeseen. Samanaikaisesti työmarkkinatuen ulkopuolelle jääville ammatillista koulutusta vailla oleville 17—19-vuotiaille henkilöille turvattaisiin joko koulutus- tai työharjoittelupaikka. Alle 20-vuotiaalle henkilölle työmarkkinatukea maksettaisiin työttömyysajalta vain, jos hänellä on ammatillinen koulutus.

Työmarkkinatuen saajalle, joka osallistuu työvoimapolitiittiseen aikuiskoulutukseen tai ammatinvalinnanohjaus- tai kuntoutustoimenpiteisiin, maksettaisiin tuen lisäksi korvausta matka-, majoitus- ja ylläpitokustannuksista samoin perustein kuin työttömyysturvajärjestelmän piirissä oleville henkilöille.

Ensi kertaa työmarkkinoille tulevia, ammatillista koulutusta vailla olevia henkilöitä koskeva kolmen kuukauden odotusaika ennen työmarkkinatuen maksamista pidennettäisiin viiteen kuukauteen.

Esitys liittyy vuoden 1996 talousarvioesitykseen. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 1996.

Valiokunnan kannanotot

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esityksen tavoitteita oikeina ja sen vuoksi puoltaa hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen hyväksymistä, kuitenkin seuraavin huomautuksin.

Laki on myös säästölaki, ja hallituksen esityksen perustelujen mukaan sen avulla säästetään yhteensä 500 milj. markkaa. Laki liittyy tulopoliittisessa sopimuksessa kolmikantaisesti sovituihin toimenpiteisiin, ja siihen ovat sitoutuneet myös työmarkkinajärjestöt.

Valiokunta paheksuu lainmuutoksen aikataulua. Erityisesti koulutuspolitiittisen arvioinnin ja

tarkoituksenmukaisuusharkinnan kannalta valmistelu on ollut puutteellista. Kiireisestä valmistelusta ilmeisesti johtuu se, että esitys on valmisteltu hallituksen ilmoituksen mukaan työministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön yhteistyönä ilman opetusministeriötä.

Vuoden 1994 alusta otettiin Suomessa ensi kertaa työmarkkinoille tulevien ja työttömyyspäivärahaa enimmäisajan saaneiden henkilöiden toimeentulon turvaamiseksi uusi etuus, työmarkkinatuki. Työmarkkinatuen käyttöönoton eräänä keskeisenä tavoitteena on ollut ammatillista koulutusta vailla olevien nuorten koulutukseen hakeutumisen tehostaminen. Tässä järjestelmä on epäonnistunut. Työmarkkinatukeen oikeutetuista vain alle 10 prosenttia on osallistunut työvoimapolitiittisiin toimenpiteisiin. Osa nuorista ei ole kuitenkaan passiivisia, vaan he viettävät ns. väliuotta, koska he eivät ole päässeet ensisijaisesti haluamaansa opiskelupaikkaan tai heidän tulevaisuudensuunnitelmansa eivät ole vielä selkiytyneet. Työmarkkinatuki on käytännössä painottunut pelkästään toimeentuloturvaksi sen sijasta, että sen perustarkoituksena on työvoimapolitiittisten toimenpiteiden aikaisen toimeentulon turvaaminen. Ammattitaidottomien nuorten mahdollisuudet vakiinnuttaa asemansa työmarkkinoilla ovat yleensä ja erityisesti vallitsevassa työllisyystilanteessa huonot. Alle 20-vuotiaista työmarkkinatuen saajista 90 prosenttia on ilman ammatillista koulutusta. Vuonna 1994 ammatillisen koulutuksen keskeytti koko maassa 19 000 opiskelijaa, joka on 9,4 prosenttia oppilasmäärästä. Osa siirtyi muihin oppilaitoksiin. Oppilaitoksissa, joissa pohjakoulutusvaatimuksena on peruskoulun suorittaminen, keskeyttäneitä oli 11 800 ja näistä suurin osa alle 20-vuotiaita.

Hallituksen esityksen mukaan muutosten tarkoituksena on kohdentaa työmarkkinatukea työvoimapolitiittisiin toimenpiteisiin osallistuviin nuoriin sekä kannustaa heitä valitsemaan työ tai koulutus passiivisen toimeentulotuen sijaan. Tarkoituksena on erityisesti poistaa nuorisotyöttömyyttä, joka johtuu ammattitaidon ja koulutuksen puutteesta. Esityksen mukaan alle 20-vuotiaalla ei ole oikeutta työmarkkinatukeen työttömyysajalta, ellei hän osallistu työmarkkinatukilaisa tarkoitettuun toimenpiteeseen. Ehdotettu muutos koskee keskimäärin 9 000 henkilöä. Työmarkkinoiden ulkopuolelle jääville pyritään turvaamaan joko koulutus- tai työharjoittelupaikka.

Sivistysvaliokunta pitää lakiesitystä perustavoitteiltaan hyvänä, jos onnistutaan siinä, että se motivoi opiskelemaan ja työelämään passiivisen joutenolon sijasta työmarkkinatuella.

Sivistysvaliokunta yhtyy perustuslakivaliokunnan lausunnossa (PeVL 17/1995 vp) esitettyyn siitä, että ammatillista koulutusta vailla olevat ensi kertaa työmarkkinoille tulevat, koulutukseen tai työharjoitteluun hakeutuvat 18- ja 19-vuotiaat pääsevät ilman lain 16 §:n mukaista odotusaikaa työmarkkinatuen piiriin, mikäli heille ei ole määrääjässä kyetty järjestämään mahdollisuutta osallistua 15 §:n 2 momentissa mainittuun koulutukseen tai muuhun toimenpiteeseen. Vastaavasti lain voimaan tullessa työmarkkinatukea saavia nuoria ei voi jättää tuen ulkopuolelle ennen kuin on selvitetty heidän hakuutensa osallistua kyseisiin toimiin.

Koulutuspaikat. Ammatillisen koulutuksen lisäksi alle 20-vuotiaille ammatillista koulutusta vailla oleville luodaan 5 000 uutta koulutuspaikkaa ja tulopoliittisen sopimuksen perusteella vielä 4 000 uutta aloituspaikkaa — siis yhteensä 9 000. Nämä tulevat myös vuosina 1997 ja 1998. Työvoimapolitiittisessa aikuiskoulutuksessa alle 20-vuotiaille järjestetään noin 3 000 aloituspaikkaa vuosittain. Oppisopimuskoulutukseen on arvioitu alle 20-vuotiaille noin 1 000 paikkaa. Työllistämistuella työllistetään alle 20-vuotiaita keskimäärin 2 600 ja työharjoittelun aloittavia keskimäärin 8 500. Työpajoissa arvioidaan olevan alle 25-vuotiaita vuosina 1995—1999 noin 10 600.

Lisäksi hallituksen työllisyysohjelmaan liitetyen lisätään ensi vuodelle noin 1 000 aloituspaikkaa tuleviin vakinaisiin ja väliaikaisiin ammattikorkeakouluihin. Nämä aloituspaikat jakautuvat elinkeinoelämän tarpeita vastaten mm. tekniikan ja tietoliikenteen alalle.

Lääninhallitukset ovat tiedustelleet oppilaitoksilta mahdollisuuksia lisätä koulutuspaikkoja lääneittäin, ja tältä pohjalta opetusministeriön päätöksellä lisäkoulutuspaikat jaetaan lääneittäin. Opetusministeriön selvityksen mukaan on lisäpaikkoja päätettäessä otettu huomioon työelämän tarve ja myös nuorten kiinnostus eri aloille.

Valiokunta korostaa sitä, että koulutuspaikkojen lisäyksen tulee olla todellisen tarpeen mukaista eikä keinotekoista. Lisäksi tulee huolehtia siitä, että nuoret löytäisivät sellaisen koulutuspaikan, jossa heillä on riittävä motivaatio opiskelemaan.

Valiokunta katsoo olevan myös tarpeellista suunnitella ja toteuttaa alueellisesti yhtäältä nuorten ja toisaalta elinkeinoelämän tarpeiden mukaisesti ns. räätälöityä koulutusta.

Työpajatoiminta on todettu hyväksi ammattikoulutukseen valmentavana ja opiskelumotivaation synnyttävänä toimintana. Asiantuntijoiden mukaan työpajatoiminta toimii hyvin edellyttäen, että työpajojen opettajille on pedagogista koulutusta ja että työpajatoiminta on aktivoivaa.

Valiokunta korostaa työharjoittelun merkitystä koulutukseen liittyen. Työharjoittelupaikat löytyvät normaaleilta työmarkkinoilta, esimerkiksi yrityksistä. Valiokunnan mielestä työharjoittelun mahdollisuuksiin liittyvät kiinteästi harjoittelun ajalta maksettavat ylläpitokorvaukset.

Myös oppisopimuskoulutus antaa mahdollisuuksia nuorille löytää koulutus- ja työpaikka. Oppisopimuskoulutuksen yksi pullonkaula on asiantuntijoiden mukaan koulutustarkastajien puute. Heidän määränsä riittävyyteen tulee kiinnittää huomiota. Valiokunta toteaa, että lisäksi EU:n sosiaalirahaston tukea saadaan oppisopimusohjaajien koulutukseen. Valiokunta korostaa sitä, että oppisopimuskoulutuksen lisäämiseksi olisi sekä yritysten että oppilaitosten ja työvoimahallinnon yhdessä lisättävä informaatiota koulutuksen sisällöstä ja mahdollisuuksista.

Oppilasvalinnat. Opetusministeriö on antanut ohjeet opiskelijoiden valintaperusteista, joissa valittaessa opiskelijoita perustutkintoon johtavaan koulutukseen asetetaan etusijalle alle 20-vuotiaat vailla ammatillista koulutusta olevat nuoret ja toissijaisesti alle 25-vuotiaat vailla ammatillista koulutusta olevat nuoret.

Tammikuussa 1996 alkavaan koulutukseen valitaan oppilaat erillishauulla, jossa työmarkkinatuen ulkopuolelle jääneet ammatillista koulutusta vailla olevat 17—19-vuotiaat nuoret ohjataan koulutukseen. Sen hoitavat oppilaitokset ja työvoimaviranomaiset yhdessä. Myöhemmin valinta tapahtuu pääsääntöisesti normaalin yhteishakumenettelyn avulla. Oppilaitoksissa opiskelvat saavat normaalin opintotuen.

On esitetty epäilyä, että alle 20-vuotiaat syrjäyttävät motivoituneet muut opiskelijat keskiasteen oppilaitoksissa. Saatujen tietojen mukaan hakeutuminen oppilaitoksiin on vapaaehtoista ja valinta on oppilaan itse suorittama. Valiokunnan saaman tiedon mukaan aloituspaikkojen lisäys kuitenkin vastaa koulutukseen lainmuutoksen myötä tulevien opiskelijoiden määrää.

Valiokunta pitää välttämättömänä ponnistella myös sen hyväksi, että nuoret löytävät sellaisen koulutuspaikan, jossa heillä on riittävä motivaatio opiskeluun.

Muutosten toteutusaikataulu. Sivistysvaliokunnan mielestä nopea voimaantulo aiheuttaa vaikeuksia toteutuksessa. Valiokunta kuitenkin katsoo, että perustuslakivaliokunnan lausunnonsaan (PeVL 17/1995 vp) ehdottamat muutokset lieventävät pahimpia epäkohtia, joita erityisesti siirtymävaiheessa voi syntyä.

Nopea aikataulu ja kiireinen toteuttaminen merkitsevät opetus- ja työhallinnolle monia käytännön ongelmia, vaikka opetusministeriö ja opetushallitus ovatkin ryhtyneet jo ennen hallituksen esityksen hyväksymistä muutoksen edellyttämiin toimiin.

Valiokunta kiinnittää vakavaa huomiota lainmuutoksen toimeenpanon onnistumisen kannalta merkittäviin toimintaresursseihin, jotta muutoksen päätavoitteen saavuttamisessa eli nuorison aktivoimisessa hankkia ammatillista koulutusta onnistuttaisiin. Valiokunnan mielestä tarvitaan selkeä suunnitelma siitä, miten koulutus, työharjoittelu ja oppisopimustyöpaikat hankitaan nuorille sekä mille koulutusaloille ja mihin oppilaitoksiin nuoret ohjataan. Valiokunnan kuulemien asiantuntijoiden mukaan työvoimatoimistojen henkilökunta ja koulutustarkastajat eivät pysty menestyksellä suorittamaan tätä tehtävää nykyisillä voimavaroilla.

Lainmuutosta ollaan toteuttamassa myös käytännössä erittäin nopealla aikataululla oppilaitoksissa. Lisäpaikkakoulutuksen kohteena olevat nuoret eivät pääosin tiedä mitään siitä koulutuksesta, johon heidän oletetaan hakeutuvan. Tämä asettaa suuren haasteen erityisesti tiedottamiselle, jossa keskeisiä henkilöitä ovat opinto-ohjaajat ja rehtorit. Koulutukseen hakeutuvien mielenkiinto voidaan herättää vain tehokkaalla ja asianmukaisella ohjaustoiminnalla ja tiedottamisella.

Opiskelijoiden ohjaaminen koulutuspaikkoihin tapahtuu työvoimatoimistojen ja oppilaitosten yhteistyönä. Valiokunnan mielestä valinnat tulee suorittaa huolellisesti siten, että myös opiskelijoiden kiinnostus ja soveltuvuus koulutus-alalle tutkitaan mm. haastatteluin ja valintakokein. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan kaikki voimavarat, esim. työhallinnon psykologien osalta, ovat jo käytössä pitkään jatkuneen suurtyöttömyyden johdosta. Myös oppilaitoksissa ohjauspalvelujen tarve tulee lisääntymään.

Keskeinen kysymys lain onnistuneen toimeenpanon kannalta on, pystytäänkö oppilaitoksissa ja työvoimahallinnossa kohdentamaan riittävästi lisävoimavaroja näihin tehtäviin. Tätä valiokunnan mielestä valtion ja oppilaitosten ylläpitäjien tulee kaikin keinoin tukea tässä tilanteessa.

Valiokunta *edellyttää*, että lainmuutoksen kiireisen toimeenpanon johdosta vaadittaviin, nuoriin kohdistuviin poikkeuksellisen vaativien ohjauksen ja tukitoimenpiteiden onnistumisen kannalta välttämättömiin avaintehtäviin työhallinnossa ja oppilaitoksissa turvataan riittävästi voimavaroja.

Valiokunta pitää välttämättömänä, että erityisesti oppilaitosten oppilaanohjauksen ja työhallinnon ammatinvalinnan voimavarat turvataan käsittelyssä olevassa valtion vuoden 1996 talousarviossa.

Opintotuki. Erittäin suurena ongelmana valiokunta pitää sitä epäsuhtaa, joka on opiskelijoiden opintososiaalisissa eduissa riippuen siitä, minkä järjestelmän kautta opiskelija on opiskelupaikkansa saanut. Opiskelun keskeyttämisen yhtenä syynä on ilmeisesti ainakin osittain työmarkkinatuen ja opintojen aikaisten tukimuotojen epäsuhta. Työmarkkinatukea maksetaan 2 537 markkaa ja vanhempien taloudessa asuvalle 1 522 markkaa kuukaudessa. Opintotukilain mukaista opintorahaa alle 20-vuotiaalle nuorelle maksetaan yleensä 500 markkaa, vanhempain taloudessa asuvalle yleensä 130 markkaa kuukaudessa.

Hallituksen työllisyysohjelman perusteella on asetettu työryhmä selvittämään juuri tätä problematiikkaa, joka on ollut jo pitkään olemassa ja johon eduskunta on useassa yhteydessä kiinnittänyt huomiota. Valiokunta kiirehtii opintososiaaliin etuuksiin liittyvien epäkohtien korjaamista.

Erityistoimenpiteitä vaativat ryhmät. Valiokunnan mielestä tarvitaan lisäksi erikoistoimenpiteitä ja yksilökohtaisia selvityksiä niitten nuorten kohdalla, joilla peruskoulun tietotaso on puutteellinen. Valiokunta kannattaa joustavia koulutusmalleja myös niille nuorille, jotka pystyvät sopeutumaan työelämään mutta eivät tutkitutavoitteelliseen koulutukseen.

Helsingissä 21 päivänä marraskuuta 1995

Yleissivistävä koulutus ja opiskelu ulkomailla. Juuri peruskoulun tai lukion suorittaneilla nuorilla on halukkuutta muuhunkin koulutukseen kuin vain ammatilliseen koulutukseen. Monelle nuorelle ns. yleissivistävien tai harrastusluonteisten aineiden opiskelu voi olla tärkeää elämänhallinnan oppimisen kannalta tai valmentavana koulutuksena tulevaan ammattiin tai jatkokoulutukseen. Valiokunnan mielestä tällaisia nuoria tulisikin ohjata myös muihin opintoihin kuin pelkästään ammatilliseen koulutukseen.

Valiokunta edellyttää, että pikaisesti selvitetään, miten välivaiheessa olevien ns. yleissivistäviä ja harrastusluonteisia aineita opiskelevien toimeentulo turvataan.

Edelleen *valiokunta edellyttää*, että pikaisesti selvitetään mahdollisuudet opiskella ulkomailla ja saada työmarkkinatukea.

Seuranta. Valiokunta korostaa sitä, että tämä koulutus pyritään toteuttamaan yleisesti hyväksytyyn koulutusjärjestelmän puitteissa. Valiokunta jälleen kerran korostaa myös sitä, että ilman perusteellista seurantaa ei ole mahdollista saada selville lainmuutoksen vaikutuksia nuorten työllistymiseen ja ammattiin kouluttautumiseen eikä vaikutuksia koulutusjärjestelmäämme yleensä.

Sen vuoksi *valiokunta edellyttää* hallituksen huolehtivan siitä, että opetusministeriön johdolla yhteistyössä työministeriön kanssa järjestetään tarkka seuranta lainmuutoksen vaikutuksista

- lain tavoitteiden kannalta,
- koulutukseen käytettävien voimavarojen tarkoituksenmukaisen ohjautumisen kannalta,
- kokonaistaloudellisten vaikutusten kannalta, sekä
- nuorten opiskelumotivaation sekä keskinäisen koulutuksellisen ja taloudellisen tasa-arvon toteutumisen kannalta.

Edellä esitetyn perusteella sivistysvaliokunta kunnioittavasti esittää,

että sosiaali- ja terveysvaliokunta laatiessaan mietintöään ottaisi huomioon, mitä tässä lausunnossa on esitetty.

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Ala-Harja, varapuheenjohtaja Gustafsson ja jäsenet Karjalainen, Korteniemi, Krohn (osittain), U-M. Kuk-

konen, Laakso, Lapintie (osittain), M. Markkula, A. Ojala, Olin, Räsänen, Tahvanainen, Takula, Tulonen (osittain) ja Vehviläinen.

Eriäviä mielipiteitä

I

Hallituksen esitystä on perusteltu kahdella sinänsä hyvällä ja kannatettavalla tavoitteella. Toisaalta on korostettu varsin huomattavaa 500 miljoonan markan säästöä valtion menoissa ja toisaalta esitetty pyrkimys aktivoida ammattitaidottomia nuoria kouluttautumiseen passiivisen tuen nostamisen sijaan.

Säästön painottaminen työttömyysturvan osalta juuri nuorten työmarkkinatukeen on kuitenkin ongelmallista. Leikkaus kohdistetaan heikoimmassa asemassa oleviin kansalaisryhmiin, kun oikeudenmukaisempaa olisi etsiä säästöt ansiosidonnaisen työttömyysturvan alueelta. Näin heikennetään myös säästön mahdollisuutta toteutua. On suuri vaara, että juuri tämä säästö valuu suurelta osin kuntien toimeentulotuen lisääntymiseen.

Erityisen huolestuttavaa on, että työmarkkinatuen lapsikorotusten leikkaus kohdistuu jo ennuudestaan heikossa taloudellisessa asemassa oleviin lapsiperheisiin. Valiokunnan olisikin tul-

lut edellyttää, että hallituksen esityksen mukaisesta lapsikorotusten leikkauksesta olisi luovuttu.

Esityksen mukainen keinotekoinen 20 vuoden ikäraja on ongelmallinen, koska se synnyttää niin oppivelvollisuuden kuin taloudellisen itsenäisyyden suhteen uuden täysi-ikäisyyden käsitteen. Alle 20-vuotiaat nuoret tulevat entistä riippuvaisemmiksi vanhempiensa taloudellisesta tuesta.

Valmistelut koulutuspaikkojen suhteen ovat täysin riittämättömät nopean voimaantuloaikataulun vuoksi, joten lain mahdollista voimaantuloa olisi tullut lykätä vähintään vuodella eteenpäin. On huomattava, että työttömyys ei myöskään tällä uudistuksella tosiasiallisesti vähene, vaikka nuoret jäävätkin työmarkkinatuen ulkopuolelle. Heidän työttömyytensä vain lykkään- tyy muutamalla vuodella eteenpäin. Koulutus- motivaatioon tämä tuskin vaikuttaa myönteisesti.

Helsingissä 21 päivänä marraskuuta 1995

Päivi Räsänen

II

Hallituksen esitys laiksi työmarkkinatuesta annetun lain muuttamisesta on säästölaki, jota ohjaavat yksipuolisesti työvoimapolitiikan tarpeet. Näin ollen hallituksen esitys ei huomioi riittävästi ammatillisen koulutuksen laatuvaatimuksia. Hallitus lupaa ohjata jokaisen ammattikouluttamattoman nuoren koulutukseen, työharjoitteluun tai muuhun työvoimapolitiittiseen toimenpiteeseen. Käytännössä tämä merkitsee

sitä, että nuoren toiveet haluamastaan koulutuspaikasta kaventuvat ja tilalle tulee lisää pakko-koulutusta. Hallituksen esityksen lähtiessä työvoimapolitiittisista tarpeista esitys huomioi ensisijaisesti koulutuspaikkojen määrän ja hinnan. Sen sijaan esitys jättää ammatillisen koulutuksen laadun ja sen järjestämisen toissijaiseen asemaan. Näin ollen ammatillisen koulutuksen ylläpitäjien mahdollisuus järjestää laadukasta koulutusta

heikkenee. Lisäksi nuoren mahdollisuutta saada motivoivaa ja mielekästä koulutusta ei pystytä takaamaan.

Hallituksen esitys merkitsee väistämättä vaikeuksia tuhansille nuorille, koulutuksen laadulle, koulutuksen järjestäjille ja kunnille. Esimerkiksi kuntien ammatillisen koulutuksen järjestämisen kustannukset kasvavat. Epätasa-arvoa ja vaikeuksia osalle nuorista aiheuttaa se, että työharjoittelun osalta ei korvata ylläpitokustannuksia.

Ongelmana usein on, että nuorten elämäntilanne ja työelämän tarpeet eivät kohtaa. Hallituksen olisi pikaisesti järjestettävä puitteet, joilla rakennetaan ns. täsmäkoulutusta ottamaan huomioon tämän lisäksi myös eri maakuntien ja työelämän tarpeet. Työasiainvaliokunta onkin — mielestämme aivan oikein — esittänyt, että voimaantulo- tai muussa säännöksessä (15 §) varmistetaan, että laki tulee voimaan tai sen säännöksiä sovelletaan nuoriin vasta kun riittävän korkeatasoiset koulutuspaikat on pystytty järjestämään.

Erityisesti hallituksen esitys poistaa työmarkkinatuki alle 20-vuotiailta nuorilta on huonosti harkittu ja keinotekoinen toimenpide, joka lisää nuorten välistä epätasa-arvoa. Mielestämme ei ole oikein, että opintotukileikkauksilla aiheutettuja ongelmia pyritään poistamaan aiheuttamalla lisäongelmia toisaalla. Ainoa järkevä ratkaisu opintotuen ja työttömyysturvan sovittamiseksi on poistaa opintotuessa asteittain alle 20-vuotiaiden epäoikeudenmukainen asema. Opiskelun on aina oltava kannustavampaa kuin passiivisena työttömyysturvalla eläminen.

Helsingissä 21 päivänä marraskuuta 1995

Ossi Korteniemi

Hannu Takkula

Anu Vehviläinen

Työmarkkinatuki on osa kansalaisten työttömyyden aikaista perusturvaa. Nyt esitetyn suuruiset leikkaukset — etenkin lapsikorotusten leikkaus ja odotusajan pidentäminen viiteen kuukauteen — vaikeuttavat huomattavasti kansalaisten toimeentuloa erityisesti nuorten ja pitkäaikaistyöttömien osalta. Säästöt työmarkkinatuessa ovat osittain jäämässä näennäissäästöiksi, kun ne toisaalla lisäävät viimesijaisen toimeentuloturvan, kunnallisen toimeentulotuen menoja. Säästöt ollaan lisäksi tekemässä irrallaan työttömyysturvan kokonaisuudistuksesta. Tällä tavoin aiheutetaan epätasa-arvoa työttömien kesken.

Kaiken kaikkiaan työmarkkinatukeen kaa vaillut 500 milj. markan säästöt ovat ylimitoitettuja. Työmarkkinatuen oli alun perin tarkoitus edistää tuen saajan työmarkkinoille hakeutumista tai palaamista. Nyt esitettyjen suuruiset leikkaukset romuttavat koko aktivoivaksi tarkoitettua järjestelmää.

Mielestämme valiokunnan olisikin tullut lausunnossaan esittää työmarkkinatuen leikkauksen rajoittamista nettovaikutukseltaan 350 milj. markkaa pienemmäksi kuin mitä hallitus esittää ottaen huomioon sen, että leikkausten pienentäminen vähentäisi toimeentulotuen tarvetta 100 milj. markalla.

Edellä olevan perusteella esitämme kunnioitavasti,

että sosiaali- ja terveysvaliokunta ottaisi mietinnössään huomioon valiokunnan lausunnon lisäksi tässä esittämämme näkökohdat.